

ATL SPECIAL

#32 TEMA: Hyggesfritt skogsbruk

Allt fler nyfikna på hyggesfritt

Exklusivt
för ATLs
prenumeranter

Varsågod – en utgåva exklusivt för ATLs prenumeranter

Innehåll:

Allt fler efterfrågar hyggesfritt . .	3
Experten: Så ser du om det passar dig	5
Forskare tror på variation. . . .	6
Så mycket skog i Sverige brukas hyggesfritt.	8
Gör så här om du vill testa . . .	9
Svårt att få betalt med hyggesfritt	10
Professorn: Våga ta betalt . . .	12
Branschen skeptisk till extrapeng	13
Byggvarujätte öppnar för metoden	14
Testar för att det är roligt . . .	15
Skapar marknad för hyggesfritt	16

Foto: Markus Steén

Ansvarig utgivare: Annika R Hermanrud
annika.r.hermanrud@lrfmedia.se
Artiklarna i den här specialutgåvan har tidigare
publicerats i ATL och på www.atl.nu under 2018–2021.

Allt fler efterfrågar hyggesfritt

Intresset för hyggesfritt skogsbruk ökar. Än så länge är det ett ganska ovanligt brukningssätt i produktionsskogar. Men det kan bli större.

Regeringen önskar att andelen hyggesfritt skogsbruk ska öka. Intresset för ett alternativ till trakthyggesbruk har också blivit större de senaste åren, visar ATL:s rundringning.

SCA ser ett ökat intresse bland privata skogsägare. Men framför allt har bolaget på egen mark under de senaste åren jobbat allt mer med hyggesfritt. I första hand på bestånd med lite högre naturvärden.

– De senaste tio åren har det ökat kraftigt på egen skog, säger Askia Sandberg, naturvårdsspecialist på SCA.

Under 2020 har SCA lagt upp försök med hyggesfritt skogsbruk tillsammans med Skogsstyrelsen för att lära sig mer.

Andelen kan öka

Enligt de nya FSC-reglerna ska minst 5 procent vara hyggesfritt, utöver frivilliga avsättningar. Askia Sandberg tror därför att andelen kommer att öka.

– I södra Sverige tror jag förutsättningarna finns för att det kan bli stort med hyggesfritt – om man vill. I norra Sverige begränsas vi av att det inte finns tillräckligt bra vägnät och att det är svårare med bra självföryngring. Här tror jag att det kan bli ett bra komplement, säger hon.

När Södra Skogsägarna hade sin föreningsstämma i våras kom frågan om hyggesfritt skogsbruk upp som en mo-

Fakta. Om hyggesfria metoder

”Hyggesfritt skogsbruk är skogsbruksmetoder som inte kalllägger marken. Det innefattar olika former av blädning, luckhuggning och skärmar. Metoderna innebär att skogsbruket inte leder till kala hyggen och att skogskänslan blir kvar”, skriver Skogsstyrelsen på sin hemsida.

tion. Medlemsåsikten var att Södras inspektorer bör bli bättre på hyggesfritt skogsbruk så att skogsägare kan få den hjälp de behöver.

– Vi upplever ett ökat intresse. Det är en modefråga och många är nyfikna men det är väldigt få som efterfrågar tjänsten i nuläget, säger Anders Ekstrand på Södra.

Det finns broschyrer för medlemmarna kring val av skötselsystem samt om kontinuitetsskogsbruk, som är den benämning Södra använder. Södra arbetar också med kompetenshöjning kring kontinuitetsskogsbruk för sin personal för att kunna ge råd. Men redan i dag kan Södra erbjuda skogsbruksplaner för kontinuitetsskogsbruk.

På 10 procent av den medlemsägda arealen bedrivs någon form av kontinuitetsskogsbruk. Till det räknas också skötsel för naturvårdsmål samt boskog och tallskog, där man föryngrar under skärm.

Anders Ekstrand tror att arealen kontinuitetsskogsbruk kan öka.

– Det är svårt att säga hur stor andel som är lämplig men jag tror den ligger under 20 procent, säger Anders Ekstrand.

Askia Sandberg, naturvårdsspecialist på SCA.

Foto: Michael Engman

"Fler intresserar sig för den biologiska mångfalden"

→ Ett av Skogsstyrelsens uppdrag är att ge råd till enskilda skogsägare och myndigheten ser ett ökande intresse för hyggesfritt skogsbruk. Skogsstyrelsens inställning är att hyggesfritt bör öka där det är motiverat men att det är ett komplement till trakthyggesbruk.

Företaget Plockhugget AB arbetar med rådgivning och kan hjälpa till med avverkningsplanering. Det köper och säljer också virke från hyggesfria skogar och ser ett ökat intresse.

– Det har hjälpt att staten har mer direktiv för hyggesfritt och att FSC lyfter fram alternativa metoder. Fler intresserar sig för den biologiska mångfalden och för klimatet, säger Eva-Lotta Hultén, informationsansvarig och kurssamordnare på Plockhugget.

Hon tycker att ju mer hyggesfritt skogsbruk, desto bättre. Men hon säger också att det kanske kan få finnas en del planteringar kvar.

– Då kan man se det som en åker. Men det vi kallar skog ska vara så naturligt som möjligt, säger Eva-Lotta Hultén.

Företaget Plockhugget framhåller att hyggesfritt skogsbruk ska vara ekonomiskt hållbart för den enskilde skogsägaren.

Plockhugget ser att det finns en marknad för virke som kommer från garanterat hyggesfria bestånd och har satt upp en skogsbrukspolicy för sina virkesleverantörer.

Läs mer om företaget Plockhugget på sidan 17.

Birgitta Sennerdal

red@atl.nu 010-184 40 97

Fakta. Hyggesfritt minskar uttaget

I rapporten "Hyggesfritt skogsbruk på landskapsnivå" har Skogforsk räknat på hur hyggesfritt skogsbruk påverkar det möjliga uttaget.

Om 10 procent av den produktiva skogsmarken i Sverige sköts med blädning i granskog minskar den genomsnittliga virkesproduktionen med cirka 2 procent och möjligheterna att ta ut grot minskar i viss mån.

För skogsägaren betyder det en något försämrad totalekonomi.

Om 30 procent av den produktiva skogsmarken sköts med blädning i granskog skulle det innebära att hälften av alla granskogar sköts med blädnings-skogsbruk.

Virkesproduktionen skulle minska med 5-6 procent, framför allt handlar det om minskad volym massa-ved men också lägre sågtimmervolym. Möjligheterna att ta ut grot minskar betydligt.

Kostnaderna för drivning och transporter ökar medan kostnaderna för skogsvård minskar. För skogsägaren betyder det en försämrad totalekonomi.

Omställningen till hyggesfritt ingick inte i analysen. Det hyggesfria skogsbruket antogs ha bedrivits under så lång tid att den blädade skogen hade utvecklats till fullskiktad blädningsskog. Skärmskogsbruk hade också pågått under en längre tid.

Källa: Skogforsk

Hyggesfritt skogsbruk påverkar skogsägarens ekonomi.

Foto: Roland Magnusson

Fakta. Så jobbar övriga bolag

Sveaskog har anlagt ett försök med hyggesfritt skogsbruk i Småland och jobbar även med hyggesfritt kring Tivedens nationalpark. Vidare deltar bolaget i ett samarbetsprojekt med Slovenien för att lära sig mer om hyggesfritt skogsbruk.

Stora Enso har ingenting på webbplatsen om hyggesfritt eller kontinuitetsskogsbruk.

Billerud Korsnäs nämner hyggesfritt i ett sammanhang, nämligen hur skogen sköts inom Bergvik Skog Öst. Där står det att hyggesfritt skogsbruk används i de fall det bedöms åstadkomma gott resultat.

Holmen använder begreppet kontinuitetsskogsbruk. Bolaget skriver om att det kan vara en av insatserna för att utveckla biologisk mångfald.

Norra Skog och Mellanskog har ingenting om hyggesfritt eller kontinuitetsskogsbruk på sina webbplatser.

Skogssällskapet har skrivit ganska mycket om hyggesfritt under årens lopp och kom i september 2020 med en guide. Hyggesfritt ses som ett alternativ till trakthyggesbruk när det passar skogen och marken och/eller skogsägaren.

Fakta. Dyrare avverkning i hyggesfritt

Drivningskostnaden ökar med 28 procent och diesel-förbrukningen med 21 procent under en omloppstid vid hyggesfritt, enligt en studie från Skogforsk som jämfört skogsmaskinernas arbete i blädningsskog -respektive traditionellt trakthyggesbruk.

Avverkningen i ett hyggesfritt skogsbruk liknar ett gallringsarbete och tar längre tid eftersom hänsyn måste tas till de kvarstående träden. Studien visar dock att skadorna på de kvarvarande stammarna var få.

Skogforsk rekommenderar ett stickvägsnät i det hyggesfria beståndet men att det planeras noggrant. Vidare behövs en stor skördare i kombination med en mellanstor skotare vid blädning eftersom en mindre skördare kan ha svårt att ta ner grova träd.

Expert: Så tar du reda på om metoden passar dig

Nyfiken på hyggesfritt skogsbruk? Börja med att inventera din skog – kanske har du redan hyggesfria bestånd, tipsar ATL:s skogsexpert Carl Johan Moberg.

Fråga: Senaste tiden har jag läst mycket om att den så kallade svenska skogsskötselmodellen delvis ifrågasätts. Tänker främst på debatten om trakthyggesbruk och hyggesfritt skogsbruk. Jag skulle vilja gärna lära mig mer om detta och testa något på min fastighet. Kan man ens ha ett hyggesfritt skogsbruk när man tidigare alltid förnygringsavverkat?

/Skogsägare

Svar: Detta är verkligen en intressant och högst aktuell frågeställning, som med stor sannolikhet kommer att bli ett vanligare inslag i skogsskötseln och debatten. Som enskild skogsägare tycker jag att man alltid ska fundera över vad man vill med sin fastighet och utifrån det testa olika skötselmetoder och trädslag. Det är både lärorikt och engagerande.

Till att börja med tycker jag att du ska ställa dig frågan vad hyggesfritt skogsbruk är och betyder för just dig? Det finns inga exakta definitioner. Är det att alltid att hugga de grova och mogna träden, är det att ställa en tallskärm, är det att luckhugga och skapa gläntor, är det att skapa björkskärmar? Begreppet hyggesfritt skogsbruk är enligt mig väldigt brett och jag tror att de flesta skogsägare har

ett bestånd där man alltid har bedrivit någon form av hyggesfritt skogsbruk.

Jag tycker att du ska börja med att inventera din skog. Kanske har du redan hyggesfria bestånd, eller finns det andra bestånd som kan vara lämpliga?

Kunskapen kan bli bättre

Kunskap om hyggesfria metoder kan och bör spridas mer. När jag studerade vid SLU var det inga omfattande obligatoriska kursavsnitt om just detta – kunskapen hos många skogsutbildade kan med andra ord bli bättre.

Dock finns det många, både skogstjänstemän och markägare, som besitter stor kunskap om hyggesfria metoder. I dag finns också ett antal företag runt om i Sverige som verkligen har specialiserat sig på detta och som säljer konsultation, genomför utbildningar och arbetar rent praktiskt med det.

Den mesta verksamheten i skogen har också anpassats efter trakthyggesbruk. Det räcker med att kika på den maskinpark som har utvecklats genom åren: den bygger på minst två maskiner på varje objekt, som ska vara effektiva på en stor volym på ett begränsat område. För att få en effektiv och rationell huggning vid hyggesfria metoder tror jag att dagens maskinpark måste utvecklas. Kanske är det nu som drivaren, som både fäller och kör träden till bilväg, kommer att slå igenom? Då behöver maskinparken anpas-

sas än mer – dagens maskiner är främst byggda för att rulla i skogen, men om objekten blir mindre krävs förmodligen fler förflyttningar mellan fastigheter.

Ta hjälp och läs på

För att lyckas med en omställning tycker jag att du dels ska ta hjälp av experter, dels själv läsa på. Eller så ser du till att ha en mosaik på din fastighet: i vissa bestånd satsar du helt på hyggesfritt och på andra bedriver du ett rationellt trakthyggesbruk.

Jag brukar alltid förespråka att ha äggen i olika korgar, det gör att din lönsamhet säkras, din skog blir mer tilltalande att vara i och ditt skogsägande blir mer aktivt. Sen tål det alltid att upprepas: det är ditt mål med skogen som bestämmer hur din skog ska brukas och förvaltas, självklart efter gällande lagstiftning.

Carl Johan Moberg

Marknadschef på Virkesbörsen

Forskare tror på varierat skogsbruk

Trakthyggesbruk eller hyggesfritt skogsbruk. Åsikterna går isär kring vad som är bästa skogsskötselmetoden. Men de flesta forskare är överens om att det är bra med riskspridning i ett förändrat klimat.

När Kungliga vetenskapsakademien under två dagar höll ett webinarium med skogen och klimatet i fokus blev det tydligt hur komplicerad frågan är. Talarna var många, slutsatserna ännu fler och en viss förvirring hos åhöraren kan uppstå. Ibland går inte bara åsikterna utan också forskningsresultaten isär.

Giuliana Zanchi som är forskare vid Lunds universitet sammanfattade en tänkbar strategi:

– Med tanke på den osäkra framtid vi har, vill vi lägga alla ägg i samma kort? Jag vill diversifiera. Genom att ha flera skogsskötselmetoder kommer vi att ha ett mer motståndskraftigt landskap.

Lyfter fördelarna

Timo Pukkala som är forskare vid Östra Finlands universitet tillhör dem som vill föra fram fördelarna med ett hyggesfritt skogsbruk.

– Den här skogen producerar bra kvalitetstimmer, sade han och visade upp en bild från sin egen skog, som han brukar med hyggesfria metoder.

Vid hyggesfritt skogsbruk avverkas träden när de är

grövre. Det ger en hög andel timmer, vilket i sin tur ger skogsbrukaren högre inkomster.

Ett hyggesfritt skogsbruk innebär också att skogen under hela omloppstiden tillhandahåller ekosystemtjänster.

Det vanligaste sättet att bruka skog i Sverige och Finland är genom trakthyggesbruk. Då kalläggs marken vid en slutavverkning. Men det är just avsaknaden av den barlagda marken som är Timo Pukkalas definition av ett hyggesfritt skogsbruk. Det behöver nödvändigtvis inte betyda en skog med träd i alla åldrar.

Jämför metoderna

Timo Pukkala visade på en jämförelse mellan trakthyggesbruk och hyggesfritt skogsbruk där han tagit med ekonomi, biologisk mångfald, friluftsliv, klimateffekter och motståndskraft. Vid en sådan jämförelse får hyggesfritt en bättre placering.

Anders Lindroth, forskare vid Lunds universitet, tyckte att Timo Pukkalas föredrag var en ögonöppnare när det gäller möjligheterna att ställa om till ett hyggesfritt skogsbruk.

– Vi behöver inte krångla till det och det behöver inte ta så lång tid. Vi kan bara sluta kalhugga. Det är också mycket lättare för många småskogsägare, sa han.

Rolf Björheden som är forskare vid Skogforsk tycker att olika former av hyggesfritt skogsbruk är intressanta alter-

Anders Lindroth, forskare vid Lunds universitet.

Foto: Härje Rolfsson

Rolf Björheden, Skogforsk.

Foto: David Larsson

"Ett aktivt skogsbruk behövs för klimatet"

→ nativ och att kanske 5–15 procent av den brukade skogen kan vara lämplig för dessa metoder. Däremot tycker han inte att skötselmetoden kan motiveras i barrskogar utifrån en klimataspekt. Då finns det andra saker som är viktigare, enligt Rolf Björheden.

– Biomassan måste används mer effektivt.

Substitutionseffekten när trä används i stället för mer energikrävande material är svår att beräkna, men helt klart är att mycket av skogsråvaran inte används helt optimalt, enligt Rolf Björheden.

– Ett aktivt skogsbruk behövs för klimatet. Men man ska också komma ihåg att skogsbruk i barrskogar inte kan rädda det globala klimatet, kanske kan det ge ett bidrag till lösningen, sade han.

Birgitta Sennerdal

red@atl.nu 010-184 40 97

Fakta. Så används den avverkade skogen

- 50 procent energi
- 20 procent träprodukter
- 30 procent papper

Substitutionsnytta uppstår om biomassan ersätter material eller bränslen baserade på fossila råvaror, exempelvis cement eller stål. Men substitutionsnyttan är komplex att beräkna. Man måste bland annat ta hänsyn till vilket utsläpp träprodukterna kan orsaka i ett senare skede, exempelvis om de eldas upp vid energutvinning.

Källa: Klimatforskaren Markku Rummukainen, Lunds universitet

Fakta. Fördelar och nackdelar med hyggesfritt skogsbruk

Är ofta ett skonsammare sätt att bruka skogen vilket gör att många arter har större möjlighet att finnas kvar jämfört med efter kalavverkning. Exempel på arter som gynnas kan till exempel vara marksvampar, hänglavar, mossor, skogsfåglar och blåbärsris.

Du bibehåller skogskänslan, vilket ofta upplevs positivt i rekreationsskogar och i vissa kulturmiljöer.

Åtgärder som skyddsdikning, markberedning och plantering behövs normalt inte vid hyggesfritt skogsbruk. Avrinningen ökar inte under vissa tidpunkter som det gör om du kalavverkar. Därmed bör risken minska för utlakning av näringsämnen och tungmetaller till vattendrag.

Troligtvis minskar även risken för ras och skred i erosionskänsliga områden eftersom det finns kvar vegetation som binder marken och du får inte samma grundvattenhöjning som vid en kalavverkning.

Hyggesfria metoder uppskattas av rennäringsen eftersom de gynnar både mark- och hänglavar. Det är även en fördel för renskötseln att stora sammanhängande områden av täta ungskogar undviks.

Nackdelar och risker

Både trakthyggesbruk och hyggesfritt skogsbruk innebär risk för skador på skogen, tillväxtförluster och i vissa fall erosionsskador:

All gallring i granskog innebär en ökad risk för rotröta i beståndet och vid återkommande åtgärder ökar den. Avverkning under vintertid, kallare än +5 grader C, eller stubbehandling minskar risken.

Vid blädning använder du ofta permanenta körvägar för uttransport av virke, vilket kan innebära en ökad risk för körskador.

* När du ställer om från enskiktade bestånd till flerskiktade, kan det finnas en ökad risk för stormskador. Det är därför viktigt att du planerar omställningen på ett bra sätt.

Hyggesfritt skogsbruk bygger oftast på att du tillämpar naturlig förryngring, men plantering i luckor och under skärm förekommer. En nackdel med naturlig förryngring är att du missar de möjligheter som finns med förädlad plantmaterial.

Källa: Skogsstyrelsen

Foto: Eva-Lotta Hultén

Så mycket skog brukas hyggesfritt

Under 2020 fortsatte åtgärderna i skogen att ligga på en hög nivå, enligt Skogsstyrelsen. Och för första gången finns statistik över hyggesfritt skogsbruk.

Nästan tre procent av Sveriges produktiva skogsmark brukas med hyggesfria metoder. Det visar ny statistik från Skogsstyrelsen.

Under fjolåret var det cirka 644 000 hektar som brukas med exempelvis blädning, plockhuggning, luckhuggning eller överhållen skärm.

Totalt sett fortsatte åtgärderna i skogen i fjol att ligga på en hög nivå, konstaterar Skogsstyrelsen. Vanligast sett till arealen var röjning, som genomfördes på nästan en halv miljon hektar. Det är dubbelt så mycket som röjdes under 1990-talet, och även nästan dubbelt så stor areal som avverkningsanmälades i fjol.

Planteringen har ökat

Skogsodling, det vill säga plantering och sådd, genomfördes på 218 000 hektar, där plantering stod för 93 procent. Även skogsodlingen har ökat jämfört med 1990-talet då den låg på cirka 144 000 hektar i genomsnitt.

Under fjolåret beskogades cirka 3 000 hektar med contortatall, en ökning från senaste skattningen 2019 på 2 100 hektar. Under 1980-talet beskogades i genomsnitt 32 000 hektar per år med contorta. Totalt har 2,2 procent, 485 000 hektar, av den produktiva skogsmarken skogsodlats med contorta.

Tre procent av Sveriges produktiva skogsmark brukas hyggesfritt.

Foto: Askia Sandberg

206 000 hektar markbereddes under fjolåret och drygt 42 000 hektar skogsmark gödslades, motsvarande 0,2 procent av den produktiva skogsmarken.

Skillnaden är stor

Skogsstyrelsen har också undersökt hur stor andel av skogsmarken som har aktuell skogsbruksplan. 82 procent av den produktiva skogen har en aktuell plan, men det är stor skillnad mellan enskilda ägare och övriga ägare. För den enskilt ägda skogsmarken finns skogsbruksplan för 68 procent av den produktiva arealen, för övriga markägare är motsvarande siffra 97 procent.

Ulf Aronsson

ulf.aronsson@atl.nu 010-184 45 34

Gör så här om du vill testa

Det finns flera olika former av hyggesfritt skogsbruk. Olika metoder passar olika sorters träd. Gemensamt för dem alla är att föryngringen i huvudsak är naturlig.

För den som följer Skogsstyrelsens definition av hyggesfritt finns flera former att välja mellan:

- Blädning innebär att målet för skogen är att det finns träd i alla åldrar. Det här passar främst gran eller bok, vilkas plantor föredrar att växa upp i skugga. Avverkningar sker med jämna mellanrum vart 10:e till 30:e år.

- Även luckhuggning passar gran och bok men försök pågår också i tallskog. Metoden bygger på att skogsbrukaren tar upp luckor i beståndet så att föryngring kan växa upp. Ju större luckor, desto större chans att ljusälskande träd som tall kan komma upp.

I luckorna lämnas klena träd och plantor, tillsammans med enstaka träd som bedöms klara stormar.

Drar ut på föryngringen

- Överhållen skärm passar tall och bok. Det innebär att föryngringsfasen är utdragen, en tätare skärm ställs och avvecklas successivt under en 20-årsperiod. Skogsstyrelsen anser att detta brukande är att betrakta som hyggesfritt eftersom marken aldrig kalläggs. Men alla håller inte med.

Företaget Plockhugget räknar inte skärmställningar som ett hyggesfritt brukande eftersom skogen under större delen av omloppstiden inte är flerskiktad utan i huvudsak likåldrig.

- Naturnära skogsbruk, det som också kallas för Lübeck-metoden, är i stället det som förordas av Plockhugget. Då är den mänskliga påverkan så liten som möjligt.

Markberedning och röjning tillåts bara i mycket försiktig omfattning. De grova träden plockas successivt ut och det finns regler för hur mycket virkesvolym som måste stå kvar.

"Gör extra stora luckor"

Eva-Lotta Hultén på Plockhugget anser att det främst handlar om en mental omställning för skogsbrukaren som vill ställa om till naturnära skogsbruk. I vissa skogar kan det dock vara lite svårare.

- Det finns utmaningar med en granplantage. Vi rekommenderar att man gör lite extra stora luckor i skogen för att få in ljus. Sedan får man ibland jobba med stödplantering för att skapa en blandskog, säger hon.

Anders Ekstrand på Södra anser dock att det inte är så lätt med en omställning.

Men i skogar som stormen Gudrun skapade luckor i och där det kommit upp en självföryngring finns en början till en skiktning i skogen.

- Där kan det finnas förutsättningar för att börja med kontinuitetsskogsbruk, säger han.

Birgitta Sennerdal

red@atl.nu 010-184 40 97

Stormlucka med många trädslag.

Foto: Markus Steén

Svårt att få betalt för hyggesfritt

Det konventionella skogsbruket ifrågasätts allt mer i den allmänna debatten. Det ger en affärsmöjlighet för hyggesfritt, menar experter som ATL talat med. Men ännu har ingen lyckats prestera ett högre pris för det hyggesfria virket.

Kritiken mot kalhyggen, markberedning och plantering i det konventionella skogsbruket har under den senaste tiden vuxit. Samtidigt har lönsamheten i skogen fortsatt att sjunka. Rotnettot har blivit sämre, samtidigt som priserna på skogsmark stigit. Det sätter hårdare och hårdare press på den skogsägare som vill räkna hem en investering genom att bruka skogen.

– Jag har fått lära om, framförallt när det gäller att inte göra någon första och andra röjning, säger skogsägaren Niklas Palmcrantz.

Han är lärare i biologi på ett naturbruksgymnasium och har sin skog på Tisenö, precis vid gränsen mellan Sörmland och Östergötland. Här har han ställt om till att köra hyggesfritt enligt Lübeck-metoden.

Slipper vissa kostnader

Metoden bygger på självföryngring, vilket gör att Niklas Palmcrantz slipper kostnader för markberedning och plantering.

– Med den här typen av skogsbruk så förbättras också den biologiska mångfalden väldigt, väldigt mycket.

Han är kritisk till det trakthyggesbruk som kommit att dominera i skogen.

Niklas Palmcrantz,
skogsägare på Tisenö.

Foto: Oskar Schöningg

Fler kommer att haka på om något företag lyckas

– Om folk i allmänhet skulle veta lite mera om skogsbruk, och om vad det konventionella skogsbruket har för konsekvenser, så skulle viljan att betala mera för hyggesfritt vara mycket större, säger han.

Men trots att Niklas Palmcrantz nu har debattvindarna i ryggen, betalar hans hyggesvirke i nuläget exakt lika som motsvarande virke från ett kalhygge.

Markus Steen är vd för det omskrivna uppstartsbolaget Plockhugget AB, som bland annat satsar på att erbjuda sågade, hyggesfria produkter. Han säger att företaget redan från början har kunnat ta ut en merbetalning av slutkonsumenterna, men att de ännu inte lyckats betala skogsägarna bättre.

– Vi har en ambition att betala bättre med tiden. Men vi jobbar med små sågverk och små serier och jämfört med de stora aktörerna är vi helt enkelt inte tillräckligt effektiva, säger Markus Steen.

Hemmafixande under pandemin

Förutom skogsdebatt har det senaste året också inneburit ett ovanligt intensivt hemmafixande på grund av corona. Byggnadsvirke är en sektor som nästan helt domineras av svensk råvara. Om en nischaktör lyckas slå igenom på privatmarknaden och i byggbranschen med ett varumärke och en merbetalning kring hyggesfritt kommer fler aktörer att försöka haka på. Det tror Tommy Lundgren, ny professor på Institutionen för Skogsekonomi på SLU i Umeå

– Det funkade ju precis som med ekoprodukter, det samma princip. Det är intressant att det finns företag

Fakta. Niklas Palmcrantz förslag för merbetalning i skogen

Niklas Palmcrantz har bakgrund som ekologisk grönsaksodlare och har varit med om att bygga upp eko-konceptet i Sverige. Nu vill han se ett liknande system i skogen som inom den ekologiska odlingen med produktionspåslag i stället för ett generellt påslag.

– Om jag gör en sak kanske jag får lite mera betalt, om jag gör en sak till så får jag kanske ännu lite mer och så vidare. Man skulle spöras att göra mera miljömässigt bra åtgärder för att få bättre betalt. Det får man inte nu i skogsbruket.

som försöker göra det här nu, säger han till ATL.

När det gäller massa- och virkesindustrin som helhet är han mer tveksam till om hyggesfria skogsbruksmetoder kan utmana det dominerande trakthyggesbruket rent kommersiellt. Sverige är en nettoexportör och industriprierna styrs av världsmarknadspriserna, påminner han. Han är heller inte övertygad om tillväxttakten och kostnadseffektiviteten med de hyggesfria metoderna. Inte minst när det gäller Norrland.

– En eventuell större förändring beror mer på hur politiken utvecklas, det tror jag, säger Tommy Lundgren.

Oskar Schönning

oskar.schonning@atl.nu 010-184 44 69

Fakta. Niklas Palmcrantz och Tisenö

Ön är på 125 ha varav cirka 24 åker, 15 naturbetesmark och 70 produktiv skogsmark. Omställningen mot hyggesfritt började på 1980-talet men tog mer fast form 2012.

En hel del extra tid går enligt Niklas vid egen stämpling inför avverkningar (som sköts av en entreprenör med konventionella maskiner) och genom att det utvecklas mindre skiften med mer detaljerad ståndortsanpassning, uppger Niklas Palmcrantz. Han har inte räknat på hur mycket han sparat in på röjningar och planteringar, men säger att han räknar med att i slutändan tjäna mest på en ökad kvalitet på det han säljer.

Källa: Niklas Palmcrantz

ATL TV

Ingen merbetalning.
Klicka här eller scanna
QR-koden.

Professorn: "Våga ta betalt"

Att våga ta betalt är det viktigaste för någon som vill utmana en konventionell produkt. Det menar Richard Wahlund, professor i företagsekonomi på Handelshögskolan i Stockholm.

- Priset är en väldigt viktig indikator för folk när de bedömer kvalitet, säger han till ATL.

Den ekologiska produktionen har länge gett en merbetalning på råvarusidan i Sverige. Det gäller även spannmål, där Sverige har ett generellt handelsbalansöverskott, precis som inom skogsindustrin. Produktionen har sitt ursprung i 1970-talets debatt och efterfrågan på gift- och kemikaliefri mat.

Även om ekologiska produkter ibland ifrågasätts ur ett resurs- och hållbarhetsperspektiv och trots att det kan vara svårt att bevisa tydliga hälso- och smakfördelar, tror Richard Wahlund att många konsumenter ändå upplever dem som mer hållbara, godare och nyttigare. Inte minst på grund av priset.

- När det är svårt att förstå kvaliteten blir priset ännu viktigare, säger Richard Wahlund som har sin forskarbakgrund inom ekonomisk psykologi.

Viktigt med varumärket

Överfört på virke spelar det enligt Richard Wahlund ingen roll om man som hyggesfri aktör faktiskt sitter på tättvuxet kvalitetsvirke eller vanliga, småskeva tvåtumfyror. Det viktiga är att bygga ett varumärke med hjälp av hållbarhetsargument och pris.

- Om man påtalar hur det är producerat kommer folk att dra slutsatsen att det är bättre virke också, säger Richard Wahlund.

ATL har tidigare berättat om skogsägaren Niklas Palmcrantz, som också har bakgrund som ekologisk odlare. Han vill se ett system i skogen med produktpåslag i stället för ett generellt påslag.

- Om jag gör en sak kanske jag får lite mera betalt, om jag gör en sak till så får jag kanske ännu lite mer och så vidare. Man skulle sporras att göra mera miljömässigt bra åtgärder för att få bättre betalt. Det får man inte nu i skogsbruket, säger han till ATL.

Såga och sälj själv

Richard Wahlund uppmuntrar de skogsägare som vill köra hyggesfritt att också prova att såga och sälja virket själva. Men han varnar för att lägga sig under, eller på samma prisnivå som för konventionellt virke.

- Då kommer konsumenterna att misstro det. Det indikerar att det påstådda mervärdet inte har något mervärde och då blir det ännu svårare att ta betalt, säger han.

Fakta. Pris som kvalitetsindikator och prestigeprissättning

I det första fallet handlar det om att sådant virke faktiskt har högre kvalitet avseende vissa egenskaper, och att det finns en betalningsvilja för virkets positiva miljöeffekter. Ett högre pris är här då en indikator på att det finns sådana positiva egenskaper eller effekter. Prestigeprissättning handlar om att pris är en del av produkten - man köper något för att det är dyrt - något man sedan kan använda för att kommunicera någon form av status hos sig själv.

Källa: Richard Wahlund

Richard Wahlund, professor på Handelshögskolan i Stockholm.

Foto: Juliana Wiklund

Oskar Schönning

oskar.schonning@atl.nu 010-184 44 69

Branschen skeptisk till extrapeng

Sågverken går på högvarv och priset på de färdiga produkterna skjuter i höjden. Men branschen är skeptisk till merbetalt för hyggesfritt.

– Jag är spontant tveksam, säger Johan Winroth, vd på Derome Bygg & Industri.

Lösamheten i det konventionella skogsbruket blir allt sämre. Rotnettot sjunker, samtidigt som priserna på skogsmark stigit. Samtidigt har priserna på sågade trävaror ökat kraftigt, något som bland annat intresseorganisationen Trä- och möbelföretagen gått ut och larmat om.

Detta ger ett utrymme för nischaktörer på marknaden. Det gäller inte minst utmanare inom hyggesfritt skogsbruk, menar experter som ATL talat med. Orsaken är bland annat att det konventionella skogsbruket nu ifrågasätts allt mer i den allmänna debatten.

Men ännu har ingen lyckats prestera ett högre pris för det hyggesfria virket.

Tveksam till merbetalning

– Jag är skogsägare själv och generellt tror jag på mer hyggesfritt. Det skulle jag säga att vi gör på företaget också. Men det kan vara svårt att klara av rent produktionsmässigt, med avstånd och annat, säger Patrik Jonsson som är vd på sågverksföretaget Hjortkvarn Timber AB.

Han är tveksam till en merbetalning som bygger på pris, varumärke och på att utmana det konventionella skogsbruket.

– Jag tror inte att vi ska hålla på och lansera varumärken

som om det vore en produkt för korta trender. Ska vi hålla på och förändra skogsbruket, då ska vi bara göra sådant som är bra på riktigt och då tror jag mer på att baka in det hyggesfria i de certifieringssystem som redan finns i dag.

Han får medhåll av Johan Winroth, vd på Derome Bygg & Industri.

– Jag är spontant tveksam. Jag tror att hyggesfritt behöver få en tydlig plats i den offentliga debatten om slutkonsumenten ska vara beredd att betala. Jag skulle säga att de kunder vi möter idag tycker att det fungerar bra och att ett köp av svensk råvara bidrar till en hållbar produktion.

Om fler börjar efterfråga hyggesfritt. Vad krävs isåfall av branschen?

– En väldigt tydlig certifiering av något slag, där man kan följa varornas väg. Vi behöver inte 7-8 olika certifieringar som alla slåss med varandra, som i andra hållbarhetsfrågor – det blir bara en massa byråkrati och pappersexercis. För det andra måste branschen få fram på ett väldigt tydligt sätt vad det skulle skapa för fördelar. Gemene man och gemene kvinna måste förstå fördelarna så att det blir substans i argumenten och inte bara en ideologiskt fråga, säger Johan Winroth.

ATL har även sökt Stina Sandell, hållbarhets- och kommunikationsdirektör på Holmen, som avböjer att medverka.

Oskar Schönning

oskar.schonning@atl.nu 010-184 44 69

Johan Winroth, vd på Derome Bygg & Industri.

Foto: Deromegruppen

Byggvarujätte öppnar för metoden

Sveriges största byggvarubolag, Byggmax, öppnar nu för att ta in hyggesfritt virke. Det uppger företaget för ATL.

- Konsumenterna har kommit längre än vad marknaden kan erbjuda, säger Per Haraldsson, kommersiell chef och hållbarhetsansvarig.

Med 116 byggvaruhus i Sverige är Byggmax den största aktören när det gäller brädgårdar i riket.

Koncernen är börsnoterad och omsatte 6,8 miljarder kronor ifjol. I ägarlistan finns olika fond- och försäkringsbolag, alla med ett innehav under tio procent och utan närmare koppling till den svenska skogsindustrin.

- Vi är en stor köpare av trävaror på den nordiska marknaden, exponerade mot många stora leverantörer, säger Per Haraldsson.

"Sitter fel i magen"

Han tror inte att kritiken mot kalhyggen i det konventionella svenska skogsbruket handlar om stad och land.

- Kalhyggen sitter fel i magen på många konsumenter. Det folk hör branschen säga om hållbarhet stämmer inte med vad de ser i sina lokalsamhällen. Och när det kommer hit människor från Europa så blir de helt enkelt ganska chockade över vad de ser.

Men trots detta finns inga hyggesfria alternativ i Byggmax hyllor.

- Vi är öppna för att plocka upp den här typen av produkter. Men eftersom vi har många butiker på många ställ-

en måste vi ha ett enhetligt sortiment och hitta tillräcklig varuförsörjning.

Tror du konsumenterna är beredda att betala mer för hyggesfritt?

- Ja. Vi delar gärna upp produkter i bra, bättre och bäst. Ta planteringsjord till exempel. Där har vi en jord med torv och en dyrare premiumprodukt som inte innehåller torv - av hållbarhetsskäl.

Svenska Naturskyddsföreningen, WWF och Greenpeace driver alla frågan om hyggesfritt skogsbruk politiskt. ATL har sökt dem för att fråga om organisationerna och deras medlemmar också är beredda att köpa och betala mer för hyggesfritt virke.

Tar eget ansvar

Carl Schlyter, tidigare förtroendevald i Miljöpartiet, nu kampanjledare för klimat- och systemomställning på Greenpeace svarar:

- Du ställer frågan lite för tidigt, jag håller precis på att planera lite grejer kring det här. Det kommer i höst.

Han säger att han tidigare sett att det snabbt växer fram en opinion för att konsumenter ska ta eget ansvar i den här typen av frågor.

- Vi tittar på möjligheterna att både vi själva och våra supporters ska kunna ställa de här kraven. Men i nuläget är marknaden är så svagt utvecklad att det är svårt.

Oskar Schönning

oskar.schonning@atl.nu 010-184 44 69

Fakta. Svanen viktig för byggjättar

Av landets fyra stora byggföretag, NCC, Skanska, JM och PEAB, svarar det sistnämnda att det påbörjat en ny hållbarhetsanalys som innefattar hyggesfritt. En nyckelspelare för PEAB är miljömärket Svanen, som även JM hänvisar till.

"I vårt kommande förslag för Svanenmärkta byggnader som ska ut på remiss i höst premieras naturnära skogsbruk genom ett poängkrav på en driftsplan utöver FSC/PEFC-certifieringen. Planen styr bland annat mot bevarande av skog i olika ålder och hyggesfritt skogsbruk", skriver Sara Bergman, ansvarig för Svanen i ett mejl till ATL.

I Göteborgs Stad pågår byggprojektet Hoppet, som bland annat använt plockhuggna träd från stadens egna skog till bygget av en förskola. Kommunen undersöker nu förutsättningar för att genomföra ytterligare ett pilotprojekt med träd från hyggesfritt skogsbruk och bevakar samtidigt utvecklingen av ett nytt certifieringssystem med skarpare krav kopplat till biologisk mångfald, uppger Elsa Fahlén, innovationsledare på lokalförvaltningen för ATL.

Men det är tveksamt om kommunen är beredd att betala mer för hyggesfritt virke:

"Vårt uppdrag är att möta de krav som ställs på våra byggprojekt så kostnadseffektivt som möjligt. Innan vi inför eventuella nya krav kopplat till ett mer hållbart skogsbruk behöver en konsekvensanalys göras där även ekonomiska konsekvenser ingår", skriver Elsa Fahlén.

Testar för att det är roligt

- Många pratar om det, men få testar.

Det säger Leif Öster som provar hyggesfritt i blandskog i Dalarna.

Leif Öster har profilerat sig i frågor kring naturturism men även som flitig debattör i skogsfrågor. Han är också själv skogsägare med cirka 700 hektar utanför Fors, södra Dalarna, där han dragit i gång ett försök med hyggesfritt skogsbruk.

– Många pratar om det men få testar. Jag har tagit sex-sju hektar för att testa i full skala, säger han.

Ofta när det pratas hyggesfritt gäller det flerskiktad granskog där man plockar ut mogna träd med något tiotals års mellanrum. I luckorna etableras nya granplantor, och så håller man på. Med tall är det svårare eftersom tallen är ett ljusälskande pionjärträd som har svårt att etablera sig under ett befintligt, tätt bestånd. En variant skulle kunna vara självföryngring av tall, om man nu accepterar en fröträdställning och avvecklingen av den som hyggesfritt.

Blandat gran och tall

På marken som Leif Öster valt för sitt försök fanns en avverkningsmogen blandskog med ungefär lika delar tall och gran. Försöket inleddes med att all gran togs bort medan de grövre tallarna lämnades.

– Vi gjorde ingen hyggesrensning först och i botten fanns redan 2 200 plantor per hektar. Vi körde med vanliga maskiner och stickvägssystem. Halva nettot fick vi in i direkt, och entreprenören tyckte det var riktigt roligt.

– Tanken är nu att vi ska gå in och ta upp små hyggen vart 10:e-15:e år. Då kan tallen komma upp i luckorna, annars blir det bara gran, och målet är att ha kvar en blandskog.

Kompenserar merkostnaden

Om det fungerar slipper han också etableringskostnaden, vilket till viss del kan kompensera för merkostnaden med återkommande ingrepp. Många är nyfikna på försöket med hyggesfritt och det har redan kommit en hel del skogsintresserad på studiebesök för att titta.

Varför gör du det här?

– För att det är roligt. Jag tycker alla markägare, åtminstone de lite större, borde testa hyggesfritt på någon del av sin fastighet, avslutar Leif Öster.

Ulf Aronsson

ulf.aronsson@atl.nu 010-184 45 34

ATL TV

Leif Öster berättar om sitt försök.

Klicka här eller scanna QR-koden.

Leif Öster i sin blandskog i Dalarna.

Foto: Ulf Aronsson

Skapar marknad för hyggesfritt

Hyggesfritt skogsbruk ger värden som trakthyggesbruk inte ger, anser Markus Steén. Genom företaget Plockhugget vill han skapa en virkesmarknad för de som vill betala för de värdena.

”Måste det gå till så här?”

Det var den spontana reaktionen hos Markus Steén och hans fru Magda Steén, som båda är jägmästare, när deras favoritskog för hundpromenader plötsligt omvandlats till ett stort hygge.

– Jag har ju jobbat många år som skogsbruksplanläggare, men nu var det alldeles hemmavid, säger han.

Markus Steén började läsa på om hyggesfritt.

– Det finns redan en hel del som sköter sina skogar hyggesfritt. Det är bättre för den biologiska mångfalden, för rekreationsvärden, klimatet och ekonomin. Det borde finnas de som vill betala för de värdena och därför borde det finnas affärsverksamhet som gynnar sånt skogsbruk, tänkte jag.

Säljer virke

Nu är han själv med och bygger upp just en sådan verksamhet.

– Jag kom i kontakt med företaget Plockhugget, som började med att ha kurser om hyggesfritt skogsbruk. I september startade vi upp en verksamhet med att sälja sågat virke från hyggesfria skogar, och i november sålde vi det första virket, säger Markus Steén, som nu är vd på företaget.

Plockhugget köper in timmer och legosågar det på lokala

småsågar. För att få leverera timmer måste skogsägaren anta en standard med högre krav än till exempel FSC. Med hjälp av Tracy of Swedens märkningssystem kan de även erbjuda spårbarhet av varje plank tillbaka till stubben.

Omdebatterad lönsamhet

Att hyggesfritt skogsbruk har fördelar för mångfalden och rekreationsvärdena är det nog få som säger emot. Klimat-effekterna och lönsamheten är däremot mer omdebatterade. Volymproduktionen blir lägre, avverkningskostnaden högre och intäkterna vid varje avverkning blir lägre. Men intäkterna kommer oftare och eftersom bara grova träd tas ut blir timmerandelen högre. Med naturlig förnygring utblir ofta etableringskostnaden. Och enligt Markus Steén ökar intresset för alternativa brukningsformer.

– Många kommuner kör hyggesfritt, och det kommer hela tiden nya skogsägare till våra kurser. Alla vill kanske inte köra det på hela fastigheten men är nyfikna på att testa på en del av den.

Virkeskunderna finns hittills bland arkitekter och husbyggare, och med det ökande klimatengagemanget tycker Markus Steén att det borde finnas många andra som också är intresserade av virket.

– Vi har ju precis startat, och har inte riktigt några upparbetade rutiner. Prismässigt vill vi inte straffa ut oss utan testat marknaden. Men hittills har vi fått lite bättre betalt för det hyggesfria virket.

Ulf Aronsson

ulf.aronsson@atl.nu 010-184 45 34

Fakta. Utdrag ur Plockhuggets skogsbruksstandard

Maximalt 25 procents uttag per tioårsperiod.

Maximalt 0,25 hektars lucka per hektar efter avverkning.

Lämna naturvärdesträd samt minst fem evighets-träd per avverkningsyta och minst fyra högstubbar per hektar.

Lämna minst 2500 stammar per hektar efter underröjning.

Inget grot-uttag, inga bekämpningsmedel eller nya diken och ingen dikesrensning eller gödsling.

Främst naturlig förnygring, vid hjälpplantering inget ortsfrämmande plantmaterial eller exotiska trädslag.

Markberedning får inte påverka mineraljord.

Max 0,5 hektar viltstängsel per stängsel.

Markus Steén, VD Plockhugget.

Foto: Plockhugget

Du är väl prenumerant?

Om du prenumererar på papperstidningen har du gratis tillgång till hela vårt digitala utbud.

Tidning + ATL digital kostar 249 kronor/månad.

Gå in på www.atl.nu/prenumerera och beställ i dag!